

Nr 28

Av herr Hjalmarson m. fl., om redovisning i statsverkspropositionen för visst år jämväl av beräknade utgifter under kommande fyra budgetår, m. m.

En grundläggande princip i svensk statsrätt är att riksdagen icke kan fatta beslut, vilka inskränker beslutanderätten för kommande riksdagar. Varje riksdag har sålunda full frihet att ånyo ta ställning till tidigare behandlade frågor och att därvid komma till ett förändrat resultat. I själva verket är denna rörelsefrihet emellertid i många hänseenden endast formell. På en rad områden inträffar det att riksdagen anser sig moraliskt bunden av tidigare fattade beslut. När det gäller budgeten känner man sig sålunda ofta skyldig att år efter år bevilja samma eller högre anslag för att fullfölja en verksamhet, som påbörjats på grundval av en tidigare riksdags beslut. I många fall kommer därför det en gång fattade beslutet om anslag för ett visst ändamål att under kommande år medföra behov av väsentligt större anslagsposter. En utveckling av detta slag försvårar i hög grad riksdagens arbete när det gäller att bedöma de mera långsiktiga ekonomiska verkningarna av föreliggande förslag.

Dessa svårigheter uppkommer emellertid ej blott när det gäller mera djupgående reformer eller eljest nya ändamål och åtgärder. Även i avseende på utgiftsändamål, som sedan länge varit upptagna i driftbudgeten, inträffar avsevärda s. k. automatiska utgiftsökningar, sådana som under det löpande budgetarbetet i stor utsträckning uppfattas som ofrånkomliga. Deras tillgodo-seende innebär emellertid en ökning av den totala utgiftsramen. Budgetläget i stort blir därför svårt eller omöjligt att överblicka. Särskilt under det senaste årtiondet har detta i påfallande stor utsträckning varit fallet.

En omständighet som bidrar till dessa svårigheter är att riksdagen vid sitt ställningstagande till föreliggande förslag ofta icke har tillgång till någon uppskattning av vilka förändringar som kan väntas inträda under de olika utgiftsposterna, icke ens i vad gäller det allra närmaste budgetåret efter det varom fråga är. I flertalet fall torde det likväl vara möjligt för Kungl. Maj:t att på grundval av verkens och myndigheternas anslagsframställningar bedöma hur utgifterna kan väntas utveckla sig under den närmaste framtiden, även om det knappast kan sättas i fråga att riksdagen härvidlag skall fatta några bindande beslut.

Särskilt komplicerat blir läget, om utvecklingen på ett visst område fortgår sprängvis och icke med likformiga förändringar år från år. Risk finns då för att budgetbehandlingen under mellanliggande år äger rum utan hänsyn till det samlade utgiftsbehov som framdeles med säkerhet kommer att uppstå genom s. k. automatiska utgiftsökningar.

Liknande synpunkter har framförts av besparingsutredningen, vars förslag om en långsiktig budgetplanering i allmänhet tillstyrkts vid remissbehandlingen.

I utlandet förekommer det att en sådan redovisning av beräknade utgifter under flera kommande budgetår infordras i samband med budgetarbetet och ställes åtminstone till finansministeriets förfogande. Att detta måtte vara av stort värde för planläggningen på längre sikt synes uppenbart. Trots att dessa beräkningar aldrig kan vara bindande ger de nämligen värdefulla upplysningar om de tendenser som föreligger och framtvingar dessutom systematiska överväganden av vilka kostnader som på längre sikt kan följa med en gång fattade beslut.

Den svenska budgetproceduren, byggd på anslagsäskanden från en rad självständiga och sakkunniga myndigheter, borde vara i hög grad ägnad att möjliggöra en vidsträckt tillämpning av detta förfarande. Budgetmakten ligger emellertid i Sverige i princip hos riksdagen. Det kan därför icke vara tillfredsställande att möjligheter till sådana upplysningar i förevarande hänseende som står eller kan ställas till förfogande för Kungl. Maj:t icke står öppna även för riksdagen och dess olika budgetutskott. Tvärtom är det i hög grad önskvärt att riksdagens budgetarbete skall kunna grundas på en mera långsiktig bedömning av anslagsbehoven. Dessa borde regelmässigt redovisas av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen dels i form av en samlad översikt för en femårsperiod, dels i anslutning till varje särskild budgetpost, åtminstone i vad gäller de två budgetåren närmast efter det som statsverkspropositionen avser. Några beslut av riksdagen med avseende på kommande budgetår kan det självfallet därvid icke bli fråga om, men vid bedömningen av det allmänna budgetläget och av de olika anslagsändamålen karaktär och betydelse måste upplysningar av detta slag likväl kunna få högst väsentlig betydelse.

Med stöd av vad som ovan anförts hemställer vi,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att fr. o. m. statsverkspropositionen för budgetåret 1961/62 måtte *dels* lämnas en samlad översikt av ungefärligt beräknade totala utgiftsbehov under de fyra närmast därefter följande budgetåren, *dels* för varje anslag upptagas jämväl uppgift om det ungefärliga belopp, som kan beräknas bli erforderligt för ifrågavarande ändamål under de två närmast därefter följande budgetåren.

Stockholm den 20 januari 1960

Jarl Hjalmarson

Leif Cassel

Ernst V. Staxäng

Carl Östlund

Martin Skoglund

Tage Magnusson

T. G. von Seth

Einar Hægglom

Gunnar Heckscher

Karin Wetterström